

Riječ dr. sc. Mile Lasića na okruglom stolu „REFORMA USTAVA U FBiH – NADLEŽNOSTI I EFIKASNOST“, u organizaciji Konrad Adenauer Stiftung i Centra za regionalne inicijative, Gradska vijećnica u Mostaru, 25.10.2013. godine

Inšallah, Madona, inšallah!

Nisam opunomoćen govoriti u ime Ekspertne skupine (EG) za promjenu Ustava Federacije BiH, ali jesam još uvijek njezin dio pa mogu ponuditi obrazloženje što nas je motiviralo u radu i do čega smo stigli. Prije svega sam dužan kazati, bez inicijative bivšeg američkog veleposlanika u BiH, H.E. Patricka Moona, ne bi uopće mogla biti pokrenuta ustavna reforma, što je – unatoč svemu i srećom - i učinjeno u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije, 24. lipnja o.g. Time je i naš trud u EG-u dobio neki svoj epilog. Vjerujem da s tim svi mi u EG-u možemo biti zadovoljni, ma koliko strepili i dalje da će ustavna reforma biti blokirana od strane političkih subjekata, u prvom redu od stranaka koje čine većinu u Vladi Federacije, od koje je već došao udar koji se može razumijeti, ma koliko ne i opravdati.

Mi smo kao EG, inače, ispoštovali ugovornu obvezu s USAID-om da izradimo preporuke i pripremimo međunarodnu konferenciju o njima, u što smo uložili polu godine naših života, obilazeći Federaciju uzduž i poprijeko i konzultirajući se sa svim relevantnim političkim subjektima, dijelovima akademske zajednice i NGO-sektora, takvim kakvi su, najčešće nikakvi. Potom smo dorađivali preporuke, sukladno onomu što se čulo na Konferenciji od 14. i 15. svibnja 2013. godine u Sarajevu, pri čemu su neke dorade urađene ne uvijek na najsretniji način, pa su izazvale oštru reakciju, vidjeti primjerice u Statusu broj 16. Potom smo Preporuke prosljedili Parlamentu Federacije, to jest njegovom Zastupničkom domu, koji je 24. lipnja o.g. usvojio zaključak kojim je službeno započet proces ustavne reforme Federacije BiH. Zastupnički dom je ovom prigodom službeno obvezao njegovu Ustavnu komisiju da pripremi nacrt Ustava FBiH, a ona je zamolila sve političke stranke zastupljene u federalnom Parlamentu da dostave svoje primjedbe na preporuke, a nas u EG-u da ih respektiramo i da pripremimo radnu verziju nacrtu Ustava do 30. rujna o.g. Mi smo kao EG – k tomu - održali tijekom lipnja i srpnja niz javnih tribina u velikim regionalnim centrima u Federaciji, primjerice u Bihaću, Tuzli, Zenici i Mostaru...

Nikakvih službenih prijedloga parlamentarnih stranaka tijekom ljeta nije bilo, ili makar nisu nama stavljeni na raspolaganje, ali je početkom rujna uslijedilo najneprijatnije iznenađenje iz redova Vlade Federacije, koja je formirala vlastitu radnu skupinu za izradu

njezina nacрта Ustava, pobijajući implicite zaključak svojega Parlamenta i njegovu odluku, a eksplicite probijajući dogovoreni rok, jer su svoj rad omeđili na 31. listopad. O odgovornosti za nepoštivanje zaključaka Zastupničkog doma i mogućim političkim implikacijama ovoga namjernoga odstupanja od dogovorenoga prosudite sami, što objektivnije možete. Ja ću se, pak, tek lapidarno dotaći suštine zaključaka Vlade Federacije, u kojima se unaprijed zauzimaju nepomirljive koordinate, jer se Vladina radna skupina obvezuje na ukidanje kantona i doma naroda, odnosno premještanje njegovih najbitnijih funkcija u zastupnički/predstavnički dom. Time se pokazuje kao na dlanu da SDP-ovi ustavno-pravni stručnjaci, i oni koji su u Vladinoj skupini iz drugih članica „Platforme“, ne smiju respektirati insitucije poput kantona ili doma naroda, čime dovode u pitanje federalno ustrojstvo Federacije i višenacionalnost ove zemlje, ma koliko i dalje telaliti o građanskoj i multietničkoj BiH, koje zapravo i nema. I još nešto k tomu, Vlada potcjenjuje i ono malo od multietničnosti i stručnosti u svojim redovima kada ne umije razlikovati ulogu predstavničkog/zastupničkog doma i doma naroda, pa time automatski brka i načela većinske i zastupničke demokracije.

Ovime su se članice „Platforme“ ogolile ne samo u svojoj nelegalnosti i nelegitimnosti (čitati, nemoralnosti), jer to je jasno već dugo svakomu razumnomu i objektivnomu, nego i u svojem neznanju, jer su demonstrirale totalno nerazumijevanje svoje zemlje kao višenacionalne zemlje, s tri jednakopravna naroda i mnoštvom drugih identiteta. Opredjeljujući se za model tzv. većinske demokracije umjesto njegove kombinacije, ako hoćete i korekcije, instrumentima konsenzualne političke kulture, ova aktualna Vlada Federacije i ne radi drugo od momenta pobačajnog rođenja do političko i pravno nasilje, po kojem će i ostati upamćena. Na silu, nelegalno i nelegitimno skrojena, ona vjerojatno i ne može drugačije. Rečenomu ću kao kontrapunkt dodati, da nitko u EG-u nije zagovarao ni ukidanje kantona ni domova naroda i to je ono što nas u bitnome razlikuje od ovih „avanturista“, a našu radnu verziju čini mogućom kompromisnim osnovom za donošenje novog ustava Federacije u BiH. Barem se tomu nadati...

U osnovi se, dakle, radi o sporu među političkim subjektima je li ova zemlja višenacionalna ili nije, je li je moguće urediti na unitaran način, ili je njezina sudbina u decentraliziranom uređenju i u višerazinskom upravljanju. Rezultanta svih tih nesporazuma vidljiva je, nažalost, u tomu što se za 20 godina BiH nije pomaklo ka konsenzualnoj političkoj kulturi, kao da se željelo ostati u svojevrsnomu „zamrznutomu konfliktu“ i živjeti u obzorjima „nezavršenog rata“ za sve vijeke vjekova, amen. U tomu su i uspjeli, nažalost. Naša radna verzija, ma koliko bila nesavršena, otvara druge perspektive, proeuropske ...

Želio sam ovim uvodom, zapravo, reći da smo mi kao EG ispoštovali zaključke i

Parlamenta i Ustavne komisije, te na vrijeme, 30. rujna o.g., dostavili radnu verziju nacrtu posve novoga Ustava Federacije u BiH, iza kojega stojimo svojim integritetima, svim onim što jesmo, kao profesori i/ili javni djelatnici, pri čemu je jasno da su u toj našoj zajedničkoj verziji na pojedinim mjestima morale doći i razlike, oformljene u alternative, koje pak treba shvatiti i prihvatiti kao ispomoć onima koji odlučuju u potrazi za kompromisom. Time je, zapravo, naša uloga, pružatelja „dobrih usluga“ skoro pa iscrpljena. Na politici i političarima je - u konačnici - hoće li ustavne reforme u Federaciji biti, ili je neće biti ...

Svim ovim referiranjem nisam želio drugo, do naglasiti da je došlo vrijeme da se onii koji imaju političku moć, prihvatite posla, stručnog i patriotskog, ako baš hoćete, te da se pri tomu ne vode ni emocijama ni predrasudama, pogotovu ne željom i ambicijom za kontraproduktivnim „nadbijanjem“, to jest majorizacijom i diskriminacijom, koja i nije u biti drugo do ružna ambicija ništenja identiteta, ili njihova ponižavanja, što je nedopustvo, pa bili oni „stari“ - vjerski i nacionalni, ili „novi“ - politički i rodni. Uostalom, ukoliko ste u ma kojoj konstelaciji u većini, sukladno paradigmi nenasilja nemate veća prava, nego samo veću odgovornost prema onima koji su u manjini.

Utoliko se tijekom predstojećih ustavnih promjena – o tomu sam govorio i u Parlamentu Federacije, 24. lipnja - prosto nameće kompromis kao časna metoda političke borbe. Jedino tako bismo se i mi u BiH počeli micati ka kulturi međusobnog uvažavanja, odnosno konsenzualnoj političkoj kulturi, koja je ključna metoda za održivi društveni ugovor o opstojnosti bilo koje višenacionalne zajednice. Ove vrste zajednice, naime, opstaju na dužu stazu samo ako su izraz slobodne volje konstitutivnih sastavnica – slobodnih naroda, odnosno slobodnih građana tih naroda. Po uzoru na EU, ili Švicarsku, primjerice, nužno je zbog toga raditi na stvaranju (drago)voljne političke zajednice, ili „voljne nacije“, ne nijećući niti jedan bh. identitet. Drugog puta nema, ili se radi o „već viđenom“ u zloćudnim formama unitarističkih i secesionističkih tlapnji i iluzija. Uostalom, tako bismo se pripremali i za naše „jastvo“ u EU, u kojoj se punim plućima žive tzv. višestruki identiteti, odnosno alteritet, u kojoj se događaju tzv. transnacionalne pulsacije, dakle interakcije, a život odvija na načelima supsidijarnosti i prenijetoga i dijeljivog suvereniteta, to jest putem višerazinskog upravljanja s onu stranu zastarjelog koncepta nacionalne države.

Nažalost, u BiH se i dalje nesposobno, ili se ne želi uvidjeti da svi bh. građani, ma iz koje nacije ili etnije potječu, moraju imati i aktivno i pasivno izborno pravo, ali da nitko nema pravo zanijekati potrebu artikulacije i zaštite prava čvrsto oformljenih kolektiviteta, to jest

konstitutivnih naroda (i drugih, u formiranju). Potom se moraju naći modaliteti dediskriminacije „ostalih“, ne samo u normativnom pogledu, nego i otvaranjem prostora za jednakopravnost građana iz svih manjinskih skupina s građanima pripadnicima konstitutivnih naroda, putem metoda i mehanizama tzv. afirmativne akcije, to jest pozitivne diskriminacije.

I ne manje važno, ignoriranje nacionalnog momentuma i teritorijalno-nacionalne podvojenosti u Federaciji i cijeloj BiH u biti je kontraproduktivno podilaženje međunarodne zajednice dominantnom akademskom i političkom bošnjačkom unitarističkom narativu, posebice hegemonističkom prema Hrvatima, što je i posebice došlo do izražaja prigodom formiranja tzv. platformaške vlasti 17. ožujka 2011. godine. Da je sreće kao što nije i posljednjem političkom i jurističkom slijepcu bi bilo već jasno, da se takvo što ne smije ponoviti, te da sva ustavna i izborna rješenja koja su omogućavala brojnijim bošnjačkim (i srpskim) političkim strankama da izabiraju među Hrvatima one koji njima više odgovaraju, moraju biti hitno suspendirana, jer i nisu drugo do negiranje hrvatskog identiteta u BiH, koji se kao i kod drugih bh. naroda oformio kroz kompliciranu povijest u identitet političkog naroda, sviđalo se to nekome ili ne. A nazad se u ovakvim situacijama ne može, govori povijest, izuzev putem čistog političkog i pravnog nasilja, koje vodi u pakao. Ali, može i mora naprijed putem transnacionalnih integracija i uz respekt višestrukih identiteta...

Za kraj ovih mojih infektiva, pročitat ću iz Proslova u moju novu knjigu „Aporije multikulturalnosti...“, koja u izdanju Rabica i Synopsisa uskoro treba izaći iz tiska (inšallah, Madona, inšallah), par rečenica. U BiH se i ne živi drugo do tzv. prokletstvo malih razlika, ili prokletstvo bliskosti, pa se vjerojatno zbog toga i ne umije uvidjeti potreba za međusobnim priznanjem i uvažavanjem, za življenjem kulture složenih identiteta i konsenzualnom političkom kulturom. U osnovi se, dakle, radi o nerazumijevanju vlastite multikulturalnosti kao zadanosti i bogatstva, te iz toga proistekle imperativne nužnosti za balansom između različitih demokratskih koncepata koji će omogućiti kompatibilnu uvezanost BiH koliko sutra s političkom kulturom i pravnom praksom u Europskoj uniji. Nismo sposobni, dakle, artikulirati našu multikulturalnost kao kulturološki pluralizam, ili inter-kulturalizam. Ako je za utjehu s time se muče i u svijetu oko nas ...

Dakako, nitko obrazovan, pogotovu ne profesor politologije poput mene, ne dovodi u pitanje vrijednosti tzv. većinske demokracije, ali svatko, također, znade da se jednakost građana dovodi u pitanje ukoliko se u društvima formiranih skupnih razlika ne poštuju te razlike. Na kraju brojevi određenih skupina odlučuju o tomu koje su skupine privilegirane ili

deprivilegirane, ukoliko se u multikulturalnim društvima, i višenacionalnim zemljama posebice, ne osigura balans između metoda većinske i zastupničke demokratije. Ukoliko se, dakle, u podijeljenim društvima slijepo za metode uvažavanja i upravljanja razlikama, te se ne bi osigurala zaštita temeljnih osobnih i skupnih prava, istodobno i na svim razinama, ne bi se u političkoj praksi uopće moglo izbjeći nametanje volje i vrijednosti određene etničke/nacionalne većine manjini, a takvo što i nije drugo do neprihvatljiva metoda prisilne asimilacije ili nasilne integracije.

A ove metode i ove vrste asimilacije ili nasilne integracije su najkasnije s prijelazom u novi milenij prezrene, ako ne posvuda i odbačene u demokratskim društvima kao prevaziđene metode „stare paradigme“ ili „paradigme nasilja“. I zbog toga bi već u svim složenim društvima, a posebice u višenacionalnim i postratnim kakvo je bosansko-hercegovačko nužno bilo ulagati napore na konzensusnom pomirenju različitih interesa i volja kako bi se, u krajnjem, realizirao Millov imperativ o pretvaranju „nužnost(i) zajedničkog života u vrlinu“, te s time otvorio prostor za nastajanje bh. „političke zajednice“ ili „voljne nacije“, po uzoru na političko-kulturološko zrenje, primjerice, u švicarskoj (kon)federaciji...

Mostar, 25. listopada 2013. godine